

WAAROM?

DAAROM!

Dertig tips
over argumenteren
in de praktijk

Johannes de Geus en Jolanda Bouman

INHOUD

Inleiding	9
------------------	---

Deel 1

Wat is argumenteren?

1	Zorg dat u de termen kent	15
2	Leg uw argumenten in de weegschaal	22
3	Houd de balans in de gaten	28
4	Verzamel de beste argumenten	38
5	Kom met bewijzen	34
6	Raak de juiste snaar	36
7	Giet uw argumenten in de juiste vorm	39
8	Wees u bewust van uw zwakke argumenten	42
	<i>Case: De ballentent</i>	44

7

Deel 2

Spelregels en spelbrekers

9	Stel u niet te zeker op	54
10	Speel de bal, niet de man	56
11	Geef toelichting als iemand daarom vraagt	58
12	Luister naar de ander	59
13	Wees bereid uw standpunt in te trekken of bij te stellen	60
14	Neem ruimte, maar geef ook ruimte	63
15	Richt u op wat werkelijk gezegd wordt, niet op uw interpretatie	65
16	Bouw de discussie professioneel op	69

Deel 3**Be-drogredenen**

17	Generaliseer er lekker op los	78
18	Maak karikaturen	82
19	Ontduik iedere bewijslast	87
20	Dreig en oefen druk uit	90
21	Redeneer in cirkels	95
22	Zorg voor onjuiste oorzaak-gevolg-relaties	97
23	Vergelijk onvergelijkbare zaken	100

Deel 4**De ijsberg**

24	Houd onder water uw ogen open	108
	<i>Case: Hoe Rianne haar lastige baas overtuigde</i>	115

Deel 5**Niet argumenteren is soms beter**

25	Win door te verliezen	126
26	Gebruik de weerstand	130
27	Stop met argumenteren	133
28	Trap niet in de truc met de bewijslast	137

Deel 6**Argumenteren bij conflicten**

29	Gebruik uw techniek om conflicten op te lossen	142
30	Stap uit uw rol	149

Nawoord

153

Bijlage**Verschijningsvormen van gevoelens**

155

Literatuur

000

INLEIDING

Bent u ook de hele dag in debat?

Paul Witteman: 'Vindt u dat die nertsfokkerijen gesloten moeten worden?'

Marijke Vos: 'Ja, dat vind ik, want ik vind dat die dieren gewoon geen leven hebben. Ik denk ook: waartoe dient het? Waarom moeten wij bont dragen? Dus ik denk: sluiten gewoon.'

(Uit een discussie tussen Marijke Vos en Marcel van Dam, VARA, Lagerhuis, 6 maart 1999)

In dit fragment uit het VARA-discussieprogramma 'Lagerhuis' geeft Marijke Vos, milieuwoordvoerder van GroenLinks in de Tweede Kamer, een beargumenteerd standpunt over het sluiten van nertsfokkerijen. In een debat hoort dat zo. Voor de discussie van start gaat, krijgen beide partijen de kans hun mening te geven en kort toe te lichten.

Tijdens het debat ziet een onafhankelijke scheidsrechter toe op de naleving van de regels. Dat is vaak hard nodig. Het voorkomt dat mensen elkaar in het heetst van de strijd van alles toewensen. Daarnaast kan de scheidsrechter de deelnemers dwingen het alleen over het afgesproken onderwerp te hebben en zo levert het debat inhoudelijk wel eens wat nieuws op.

In de dagelijkse praktijk zijn we niet gewend elkaar op zo'n gecontroleerde manier te overtuigen. Toch zijn we voortdurend in debat. Alleen ... er staat geen camera bij en er is meestal geen scheidsrechter die ons spreektijd geeft en zorgt dat we niet door elkaar praten. Veel discussies lijken op een debat, maar dan zonder strenge regels. Meer nog dan in een debat kunnen

we in de praktijk ongestoord met non-verbale wapens strijden. We knikken, fronsen, zuchten, hummen, vermijden oogcontact, negeren, lachen, praten harder, lopen weg en smeden op subtiele manieren coalities. Houding en mimiek spreken vaak boekdelen en zeggen zo meer dan onze woorden.

Leeswijzer

In dit boek beginnen we, op verzoek van onze cursisten, met de droge techniek. Daarvoor hebben we enkele termen 'geleend' bij de gebruikelijke argumentatietheorie. Verderop in het boek zult u steeds vaker situaties tegenkomen die zich niet laten verklaren met het gebruikelijke argument-stelling-model.

1 Wat is argumenteren?

Eerst gaan we uitgebreid in op wat argumenteren nu eigenlijk inhoudt. Na een korte introductie van begrippen als argumenteren, stelling en redeneren, vergelijken we een discussie met een weegschaal met aan de ene kant uw argumenten en aan de andere kant die van uw tegenstander. U leest hoe u zich het beste op een discussie kunt voorbereiden. We gaan in op waar u uw argumenten vandaan kunt halen en in welke vorm u deze kunt presenteren.

2 Spelregels en spelbrekers

Vervolgens ontvangt u in deel 2 een aantal spelregels voor een eerlijke discussie op basis van argumenten. In de praktijk blijkt lang niet iedereen zich keurig aan die regels te houden. Daarom krijgt u ook suggesties voor adequate reacties op dergelijke spelbrekers.

3 Be-drogredenen

Dit deel is geheel gewijd aan drogredenen; redeneertrucs die mensen soms gebruiken om hun gelijk te halen. In een discussie is het zaak dat u drogredenen herkent en aankaart. U krijgt tips voor slimme reacties die de discussie weer vlottrekken.

4 De ijsberg

Hoe komt het dat u uw gesprekspartner ondanks goede argumenten niet overtuigd krijgt van uw gelijk? De klassieke argumentatietheorie kan u hier niet meer helpen. Wat kunt u doen om uw partner alsnog over de streep te trekken? Hier leest u wat er 'onder water' kan gebeuren en hoe u daarop kunt reageren.

5 Niet argumenteren is soms beter

Soms heeft het weinig zin om een discussie aan te gaan of door te argumenteren. In deel 5 leest u wanneer u er verstandig aan doet de discussie af te kappen en waarom verliezen soms beter is dan winnen.

6 Argumenteren bij conflicten

Ten slotte gaan we in koude en hete conflicten. U leert welk gedrag een positieve bijdrage levert aan de discussie en welk gedrag de ruzieachtige sfeer aanwakkert.

1 ZORG DAT U DE TERMEN KENT

Om te kunnen argumenteren en om door te hebben wat er gebeurt, moet u eerst goed de termen kennen. We behandelen ze een voor een.

Argumenteren

15

Als iemand wil dat zijn mening overgenomen wordt en hij hiervoor woorden gebruikt, is er sprake van argumenteren.

Iedereen kan argumenteren. Een leraar die zijn cijfers toelicht voor zijn leerlingen, argumenteert. De jongen die bij het spelen op straat zijn verloren knikkers terug wil hebben, argumenteert. De klant die met een klacht bij de winkelier komt, argumenteert. Het teamlid dat een nieuwe aanpak voorstelt, argumenteert.

Argumenteren kan plaatsvinden in elke situatie en op elke plek. Onder het eten in het gezin bij de discussie over een gezamenlijke vakantiebestemming. In de vergadering als de voorzitter de agenda bespreekt. Onder de koffie bij de rij-examinator die zich bij zijn collega's beklaagt over de jeugd van tegenwoordig. In de kerkdienst als de predikant een oud symbool toelicht. Allen willen dat hun mening overgenomen wordt en gebruiken daar woorden voor. Allen argumenteren.

Stelling

Telkens als iemand zijn mening verwoordt om een ander van zijn gelijk te overtuigen, is er sprake van een stelling.

16

WAAROM? DAAROM!

Bij een stelling draait het dus om overtuigen. Uit de woordkeus van de spreker blijkt meestal dat hij wil dat de ander zijn mening overneemt. Daarom is het ongepast om midden in een discussie opeens te doen alsof de stelling geen stelling is. De spreker neemt de luisteraar dan niet serieus.

'Tja, ik zei net dat ik jouw manier van spreken lastig vond.'

'Ach, ik zei zomaar wat in me opkwam. Ik dacht: laat ik eens een proefballonnetje oplaten. Ik vind het prima hoor zo. We hoeven het niet eens te worden.'

Op deze manier krijgt uw gesprekspartner het idee dat u uit de discussie wilt vluchten. Wat u eerst als stelling bracht, blijkt een vrijblijvend proefballonnetje te zijn.

De stelling is vaak goed herkenbaar als stelling.

Gerben: 'Ik denk dat we morgen direct de OR als eerste moeten overtuigen van de reorganisatienoodzaak.'

Hanneke: 'Je gaat nooit mee naar een museum. Zo geef je de kinderen het slechte voorbeeld. Een goede vader gaat toch mee ...'

Aan de woorden als *denk*, *direct*, *noodzaak*, *nooit*, *slecht* en *goed* kunnen we zien dat er sprake is van een stelling. Dit soort woorden kan ook verborgen zijn:

Gerben: ‘Laten we de OR morgen meedelen wat de reorganisatieplannen zijn.’

Hanneke: ‘Wanneer ga je weer eens gezellig mee naar een museum?’

Uit de reacties is meestal wel te merken of een luisteraar aanvoelt of iets een stelling is of niet:

Gerben: ‘Laten we de OR morgen meedelen wat de reorganisatieplannen zijn.’

Hans: ‘Volgens mij moeten we eerst naar de aandeelhouders.’

Hanneke: ‘Wanneer ga je weer eens gezellig mee naar een museum?’

Hans: ‘Wie zegt dat ik nooit meega?’

Argument

Een argument is ieder gegeven dat de stelling moet ondersteunen. Een of meerdere argumenten die de waarheid van de stelling aantonen, noemen we een bewijs.

Marijke Vos wil dat nertsfokkerijen dicht gaan. ‘Ik denk dat die dieren gewoon geen leven hebben’, zegt ze. Met dit argument wil ze haar stelling kracht bij zetten. Dat komt logisch over: als de dieren daar een slecht leven hebben, moet je nertsfokkerijen sluiten.

In onze definitie hierboven noemen we de verhouding argument-stelling *ondersteunend*. In de praktijk gaat die ondersteuning meestal niet zo voorbeeldig als bij Marijke Vos en Paul Witteman. Soms komt het *argument* in de sfeer van: omdat ik dat zeg, omdat ik dat nou eenmaal zo vind. Of: Waarom? Daarom! Zo’n *ondersteunende* uitspraak kan u in een discussie voor de korte

termijn voordeel opleveren. In deel 3 over drogredenen komen we hier uitvoerig op terug.

De definitie geeft ook het verschil aan tussen bewijs en argument. Marijke Vos zou later in de discussie betogen dat de meeste mensen het met haar eens zijn, dat bont niet nodig is. Ze zou deze stelling kunnen bewijzen met gegevens uit NIPO-onderzoek. Bijvoorbeeld: tachtig procent van de Nederlanders vindt bont niet nodig. De cijfers zouden dan een bewijs zijn. Als de gesprekspartners van Marijke vervolgens de representativiteit van NIPO-onderzoeken zouden betwisten, dan worden deze gegevens weer gewoon argument.

Rechtvaardiging

De rechtvaardiging is de (verborgen) verbinding tussen argument en stelling.

Woorden als *want* en *dus* geven vaak de verbinding aan tussen argumenten en stelling. Deze verbinding noemen we de rechtvaardiging. Het gaat hier dus om de relatie tussen argument en stelling. Een voorbeeld maakt dat duidelijk.

Uw beste vriend kan u bellen met de mededeling:

'Het is beter dat ik niet op je bruiloft kom morgen, want ik ben ziek.'

Dat kunt u al dan niet geloven. Dan bent u bezig met het argument. Wat u ook kunt betwisten is de *rechtvaardiging*.

'Hoezo, ik ben ziek? Laat je daarvoor deze unieke dag lopen?'